

Begrepp i kursen historia 1b

Epokindelning

Epokbegrepp som antiken och medeltiden används i såväl media som personliga samtal. Samtidigt används många andra tidsindelningar som exempelvis stenålder, bronsålder och järnålder eller mellankrigstid och efterkrigstid. Den europeiska epokindelningen är gjord utifrån speciella kulturella och politiska förutsättningar och används parallellt med olika andra former av tidsindelningar. De uppräknade epokbegreppen och problematiseringen av dessa ska behandlas, liksom någon form av fördjupningar kring vissa epoker. Omfattningen av arbetet med olika epoker och andra tidsperioder samt nivån på fördjupningarna kan avgöras av elever och lärare gemensamt.

Förändringsprocesser

När begreppet *förändringsprocesser* används i samband med 1800- och 1900-talen innebär det inte att processerna begränsas till dessa århundraden. Det kan vara förändringsprocesser som behandlats redan under arbetet med den äldre historien och fortsätter under 1800- och 1900-talen. Flera av de exempel som ges i det centrala innehållet är av den karaktären.

Frågeställningar

Det centrala innehållet historiska frågeställningar och förklaringar samspelar med målet att arbeta med historiska teorier och begrepp. De förändringsprocesser som behandlas ska vara storskaliga och långsiktiga. I behandlingen av dem ges perspektiv på både kontinuitet och förändring. Dessa begrepp hör samman; kontinuitet förutsätter förändring och förändring kan bara förstås i förhållande till kontinuitet. Begreppen är centrala i arbetet med historiska förändringsprocesser.

Att kunna ställa och formulera frågor för att förstå och förklara ett historiskt skeende innebär ett teoretiskt arbete. I varierande grad kan frågorna kopplas till olika problem som exempelvis individens handlingsutrymme i en viss historisk samhällsstruktur. Svaren på frågorna kan då spegla olika aspekter av individuella aktörers betydelse i förhållande till kulturella förutsättningar eller ekonomiska och politiska maktstrukturer.

Människors roll

De olika delarna av det centrala innehållet behöver inte studeras isolerat utan kan integreras. Det ger möjlighet att kombinera arbetet med ett källmaterial som ger ett tydligt aktörsperspektiv med arbetet med långsiktiga förändringsprocesser. Därigenom ges möjlighet att belysa förhållandet mellan individ och samhällsstruktur i en förändringsprocess. Olika perspektiv gör det också möjligt att belysa kontinuitet och förändring i processen på olika sätt. Om synen på människors värde studeras ur olika perspektiv, till exempel ur ett etnicitetsperspektiv eller utifrån kön och sexualitet, så framträder olika mönster av kontinuitet och förändring. Samtidigt kan samverkan mellan dessa olika mönster tydliggöras.

Granskning, tolkning och användning

Att *granska* och *tolka* en källa innebär att kunna relatera den till liknande källmaterial, förstå hur och i vilket syfte den tillkommit samt vilken betydelse den har för att besvara en viss fråga. Granskning betyder också att källans äkthet genom relation till liknande material och den historiska kontexten ifrågasätts. Detta kan leda fram till en värdering av de olika källornas betydelse och relevans. Att *använda* en källa är att sätta den i ett sammanhang med annan historisk kunskap för att kunna dra slutsatser och besvara en viss fråga. I praktiken samspelar tolkning och användning av en historisk källa. Den historiska kunskapen ger förståelse för källans tillkomst och källan fördjupar den historiska kunskapen.

Den källkritiska metoden innebär inte bara att värdera källans äkthet och relevans utan också att genom historiska frågeställningar formulera fruktbara frågor som ger relevans åt en given källa. Så kan exempelvis en hårt vinklad partsinlaga om ett tidigare politiskt skeende i memoarform vara en dålig källa till det politiska skeendet som skildras, men en bra källa till hur en viss part använder historia för att i efterhand rättfärdiga senare ställningstaganden.

Att använda historia

I det centrala innehållet för kursen anges på ett öppet sätt olika områden där historia använts – historiebruk. Det ger stora möjligheter att hitta relevanta områden att studera utifrån exempelvis arbetet med de övriga delarna av det centrala innehållet.

Det centrala i analysen av hur individer och grupper använt historia är att se på det samband som användaren etablerar mellan två tidsskikt – då och nu. Detta samband kan ta sig olika uttryck:

Det kan ske genom att etablera en analogi mellan det historiska tidsskiktet och nuet. Förhållandena idag är likartade och slutsatsen blir att den framtida utvecklingen också blir likartad om inget ändras. En sådan slutsats kan presenteras som uppmuntrande eller hotfull.

Det kan ske genom att kontrastera dåtid och nutid i sin analys. De förhållanden som rådde då var så annorlunda än de som råder idag, till det bättre eller till det sämre. Utifrån detta drar användaren slutsatser om framtiden, på gott eller ont.

Det kan ske genom att förkasta möjligheten att dra slutsatser om nutiden och framtiden utifrån historiska händelser och skeenden. Eftersom förändringarna i nuet är så stora och förhållandena fundamentalt annorlunda, så går det inte att dra några slutsatser.